

E. C. Abendanon

NEDERLANDSCH ONDERWIJZERS-GENOOTSCHAP,
Cursorische voordrachten over de Nederlandsche Koloniën,
EERSTE REEKS.

De Natuurlijke Gesteldheid
//
van den
Indischen Archipel,

DOOR

E. C. ABENDANON, m. i., Prof. Dr. J. F. VAN BEMMELEN,
R. SCHUILING, Dr. J. P. VAN DER STOK en
Dr. H. H. ZEIJLSTRA Fzn.

AMSTERDAM, W. VERSLUYS, 1915.

Pleistoceen van China. Daarentegen ontbreken onder de Tertiaire fossielen van Afrika, voorzoover die tot nu toe bekend zijn (Fajoem-formatie) de tapirs geheel (evenals trouwens de overige Ongepaardhoevigen) zoodat wellicht in het Eocene en Onder-Oligocene tijdperk reeds dezelfde tegenstelling kan bestaan hebben tusschen Afrika eenerzijds, Zuid-Azië en Amerika anderzijds als tegenwoordig. In verband daarmee wordt voor den stam der ongepaardhoevigen het noordelijk deel van Eurasia wel als de bakermat aangenomen, waarbij dan evenwel onverklaard blijft, waarom de Rhinocerossen en Paardachtigen het Ethiopische werelddeel wel bereikten, de Tapir niet. Daarentegen bestaan voor den stam der Olifantachtigen, zooals wij daareven zagen, goede gronden om juist Afrika als oorsprongland aan te nemen.

Maar terwijl de voorouders der Elephantidae hemelsbreed verschilden van de tegenwoordige olifanten, wat genoeg blijkt uit dit eene feit, dat zij nog geen slurf bezaten, zijn daarentegen de Eocene Tapiridae reeds gewone Tapirs: verschillen met de recente vormen bestaan slechts in onderdeelen van 't gebit. Olifant en tapir, die thans naast elkaar leven in de oerwouden van Sumatra, en zoozeer op elkaar lijken dat men ze vroeger in één groep: de Pachydermata, bijeenplaatste, zijn dieren van geheel verschillende bouw en onderscheiden afkomst.

Als derde z.g. Dikhuidige kan de onderzoeker van Sumatra's zoogdierfauna kennis maken met den *Rhinoceros*, en wel met den tweehoornigen *Sumatrensis*, die ook op Borneo voorkomt, maar op Java ontbreekt, terwijl omgekeerd de Javaansche éénhoornige *Rh. sondaicus* niet op Sumatra en Borneo, maar wel in Achter- en Voor-Indië wordt aangetroffen, en in laatstgenoemd gebied reeds in den Siwaliktijd leefde.

Ook deze dieren hadden in vroeger tijden een veel grootere verbreiding, zoowel in de oude als in de nieuwe wereld; hun tegenwoordige beperking tot Afrika en Z. O. Azië is het gevolg van inkrimping van hun woongebied.

Ofschoon niet vanzelf sprekend, is het toch van een zeker standpunt zeer begrijpelijk, dat die diervormen, welke nergens anders dan in den Indomaleischen Archipel voorkomen, bijzonder onze aandacht trekken. Maar, zooals wij reeds konden

opmerken: die beperktheid in hunne geographische verspreiding kan verschillende oorzaken hebben. Zij behoeft volstrekt niet te beteekenen, dat de bedoelde vormen zich ter plaatse van haar voorkomen tot haar huidigen toestand hebben ontwikkeld, en zich nog slechts over een beperkt gebied konden verspreiden, zij kan evengoed het gevolg zijn van inperking van hun oorspronkelijk verbreidingsareaal. Voor vele gevallen kan dit aangetoond worden uit de palaeontologische overblijfselen, maar ook waar ons deze bewijsgronden ontbreken, moeten wij altijd de mogelijkheid van een eertijds uitgebreider woonterrein openlaten. Hiertoe dwingen ons juist de gevallen van „onderbroken verspreiding”, zooals wij er zooeven een leerden kennen voor den tapir, maar waarvan wij er nog meerdere zullen ontmoeten, b.v. de schubdieren, de bavianen, de buideldieren.

Stelt men zich voor, dat zulk een diersoort met onderbroken verspreiding op eene harer woonplaatsen uitsterft, op de andere blijft bestaan, dan wordt zij aan deze laatste uitsluitend eigen. Dit geval moet zich tallooze malen hebben voorgedaan; het is slechts een verder voortgeschreden uitwerking van dezelfde oorzaak, die eerst de onderbroken verspreiding teweegbracht, want ook deze is ontstaan door uitsterving der tusschenwonende vertegenwoordigers van 't geslacht.

Met stellige zekerheid kunnen wij dus nimmer besluiten tot het ter plaatse ontstaan zijn van een diervorm, hoe volkomen deze ook aan hare omgeving en hare levensvoorwaarden moge geadapteerd wezen. Maar aan den anderen kant bestaat er geen reden, om in ieder geval de mogelijkheid van zulk een ontstaan in loco te verwerpen, en voor verscheidene vormen wordt zij dan ook algemeen toegegeven.

Maar keeren wij tot de dierenwereld van Sumatra's binnenlanden terug!

Bij het doorschrijden van 't oerwoud wordt de wandelaar gedurende de morgenuren telkens getroffen door een wonderlijk gegil en geschreeuw, dat, hoe waanzinnig krijschend ook, toch een zeker muzikaal karakter draagt, daar het in halve noten steeds hooger stijgt, terwijl de diepe grondtoon somber en onheilspellend blijft doorloeien. Gelukt het de zangers van dit infernale koor in 't oog te krijgen, dan ziet men een kolonie Langarmapen vreedzaam in den top van een woudreus bijeenzitten. Maar zoodra zij de vreemde verschijning in 't oog

krijgen, stuiven zij uiteen en voltigeeren in geweldige zwaaiingen van tak tot tak, zoodat zij in een oogenblik tusschen 't dichte groen verdwijnen.

Maar hoe sterk en verdragend de stem der gibbons ook moge zijn, hun gezang vermag toch slechts de groote stilte van het oerwoud des te voelbaarder te maken. Doodstil is het te midden dier dichte bladermassa's, zoowel bij dag als bij nacht. Tegen den ochtend verneemt men het melancholiek geroep van enkele vogels, of den fellen schreeuw van de Argusfazant; in den nacht het metaalachtige kloppen van boomkickers, maar een indruk van leven brengt dat niet te weeg. En evenmin als te hooren, krijgt men de dieren des wouds te zien, tenzij men op open plekken komt, waar men soms een paar varkens kan verrassen, of eekhoorntjes in de boomkruinen ziet rondspringen.

De *Gibbons* of Langarmapen (*Hylobatidae*) zijn zeer kenmerkend voor de woud-populatie der groote Soendaeilanden. Elk der drie herbergt een bepaald aantal soorten, waaronder er zijn die tot één enkel eiland beperkt blijven. Onder deze is de *Siamang* van Sumatra wel de eigenaardigste, wegens de onderlinge vergroeiing van de tweede en derde teen tot aan het nagellid, wat hem den specifieke naam *syndactylus* heeft bezorgd.

De *Hylobatiden* komen nergens anders voor dan in Achter-Indië en de Soenda-eilanden. Zouden wij deze dieren nu eens als produkten hunner woonplaats mogen beschouwen, als echte autochtonen? De adaptatie der Gibbons aan het boschleven is volkomen; hunne lange armen en korte beentjes kunnen niet anders dan in verband met de arboricole levenswijze zich aldus gedifferentieerd hebben. Dat zij van aapachtige wezens met kortere armen afstammen, is wel moeilijk te betwijfelen, maar hoe deze voorouders gebouwd waren, is bezwaarlijk met zekerheid te zeggen, al wijst ook het voorkomen van kleine eeltplekken op de billen op een zekere verwantschap tot de *Cerkopitheke* apen van de oude wereld. Evenmin is uit te maken, waar en wanneer hunne hogere ontwikkeling en bijzondere differentiatie heeft plaats gevonden.

Waarom vindt men in andere tropische woudstreken geen Gibbons, terwijl zij zich in de Indo-maleische substreek in verscheidene soorten of misschien slechts rassen, hebben